

8. A se vedea: www.biology-online.org/biology-forum/about13107.html?hilit=graft
9. A se vedea: www.cat.inist.fr/?aModele=afficheN&cpsid=2086158
10. A se vedea: www.en.wikipedia.org/wiki/Xenotransplantation
11. A se vedea: www.genome.wellcome.ac.uk/doc_WTD020914.html
12. A se vedea: www.medical-dictionary.thefreedictionary.com/xenotransplant
13. A se vedea: www.online.sfsu.edu/~rone/GEessays/xenotransplantrisk.html
14. A se vedea: www.scientistsolutions.com/t5659-xenotransplantation+_graft+rejection+detection%3F%3F.html
15. A se vedea: www.spectacle.org/0201/Xeno.html
16. A se vedea: www.stanford.edu/dept/HPS/transplant/html/frequently_asked_questions.html
17. A se vedea: www.uq.edu.au/~webimb/PDFS/Xenotransplantation.pdf
18. www.vatican.va/roman_curia/pontifical_academies/acdlife/documents/rc_pa_acdlife_doc_201010926_xenotrapianti_en.html
19. A se vedea: www.viewingspace.com;
20. A se vedea: www.wordspy.com/words/xenotransplant.asp

INTERCONEXIUNI FILOSOFICO-RELIGIOASE: PRETEXT DE ABORDĂRI BIOETICE

Gabriela Cocieru

(Conducător științific: dr. în filos., conf univ. V. Ojovanu)
Catedra Filosofie și Bioetică USMF "Nicolae Testemițanu"

Summary

Philosophico-religious interconnections: a pretext of bioethics approaches

As we advance in time, the truth prescribed in the early human civilisation becomes more evident. They were provided by the close connection between philosophy and religion. Nowadays, for the survival of humanity, are becoming increasingly necessary wisdom's bioethics approaches of this correlation.

Rezumat

Pe măsură ce înaintăm în timp, devin tot mai evidente adevărurile prescrise la începuturile civilizației umane. Acestea au fost oferite de strânsa legătură dintre filosofie și religie. Actualmente pentru supraviețuirea omenirii, devin tot mai necesare abordările bioetice ale înțelepciunii acestei corelații.

De la începuturile civilizației umane și până în prezent sesizăm o strânsă legătură dintre cele două mari domenii ale culturii – filosofia și religia. „Iubirea față de înțelepciune” a încercat să elucideze principii, concepții despre existența, cunoașterea lumii și a omului în ansamblu. Dacă forma conștiinței sociale numită *filosofie* dezvoltă legi de evoluare a naturii, societății și gândirii umane, o altă formă a conștiinței sociale, *religia*, se caracterizează prin credința în forțe supranaturale ce influențează omenirea. O punte spre viitor ce leagă în același timp aceste două mari culturi spirituale este *bioetica*, aceasta relevând o combinaire între știință și valorile umane, impuse de filosofie, religie. De aceea este interesant să reflectăm asupra unor probleme existente în societatea modernă din perspectiva celor trei mari ramuri ale științei... dacă în lumea în care trăim este nevoie de înțelepciune, credință pentru a deveni un om moral.

De foarte mult timp, bărbați și femei se lasă sfătuiți de oameni înțelepți, care reușesc să strecoare calm și lumină pe cărările întunecate ale vieții. Însă care este adevărata imagine a înțeleptului? Ce idei, trăsături îi definesc chipul? Oare poate atinge adevărata înțelepciune oricare dintre noi? Înainte de a intra în esența filosofică, religioasă, etică a mării înțelepciuni, ar trebui să abordăm ludic acest subiect, dând cuvânt copiilor.

Studente de la Facultatea de Psihologie a Universității din Viena au intervievat copii în vârstă de peste 6 ani. Ele au încercat să afle care sunt, după părerea acestora, trăsăturile unor oameni înțelepți. Jumătate din picii clasei au deja câte un răspuns. Câte definiții originale nu scote la iveală un astfel de demers! Un înțelept ar trebui să fie „onest, amabil și enigmatic”, susține un băiat de 10 ani. „El ține cu tine și te ajută atunci când nu-ți merge prea bine. Îți poți încredința secrete”, este de părere o fetiță de aceeași vârstă. „Înțelepții îți dau sfaturi șmechere și-ți povestesc istorii vechi de când lumea”, crede un puști de 9 ani [vezi: 4, p.37].

Talent de îndrumător, personă de încredere, experiență, o aură anume. Intuitiv, imaginea filozofului se conturează deja din copilărie; adulții ar adăuga probabil liniștea sufletească, toleranță, capacitatea de a deosebi binele de rău, fiind un om moral, cu virtuți, cu o cultură vastă. Delimitările sunt totuși dificile, deoarece înțelepciunea în sine include un paradox. Ea este simplă și enigmatică deopotrivă, ușor de recunoscut, dar greu de dobândit, este o capacitate superioară de înțelegere și de judecare a lucrurilor, implicând o cunoaștere profundă a realității, o bogată experiență personală – echilibru, chibzuință [vezi: 2, p.208].

Și de cât spirit a dat dovadă Solomon, care spunea: „Eu, înțelepciunea, locuiesc la inteligență și pot să ofer sfaturi bune... Îi iubesc pe cei care mă iubesc, iar cei care mă caută, mă găsesc”[vezi: 4, p.66]. Având posibilitatea de a-i cere Domnului său orice își dorește, Solomon a ales înțelepciunea, fără de care nu ar fi reușit să conducă un popor întreg. Plăcându-i cuvântul lui Solomon, Dumnezeu i-a dăruit mult peste ce-i ceruse.

Raportând istoria lui Solomon la zilele noastre, îmi pot imagina cum apar scilipiri de pragmatism în gândul unora, preluând chiar forma unei avariții: „Să mă fac înțelept pentru a avea de câștigat în urma acestei „meserii”!!!”. Deci mai este nevoie și de un alt condiment: de sinceritate, de credință, de suflet curat. De aceste lucruri dă dovadă un înțelept, pentru că înțelepciunea e situată undeva intermediar între filosofie și religie.

Dumnezeu care exprimă frică în vederea respectării valorilor etice umane, este totodată și rezultatul înțelepciunii. Un exemplu elocvent al legăturii dintre acestea este o altă pildă a lui Solomon. Venind două femei care se certau pentru un copil nou-născut, înțeleptul împărat a poruncit să se aducă o sabie și să-l taie în două. Neavând nici o intenție să-l omoare, pentru că statutul său de om credincios, înțelept nu-i permitea, el a vrut doar să afle adevărul, care a venit rapid, adevărata mamă fiind gata să cedeze în fața celeilalte doar pentru a-și ști în viață pruncul. Un lucru atât de demn, însă care și-a pierdut esența fie din cauza mediului în care trăim, fie că ne-am pierdut mult din frica față de Dumnezeu. Însă este cert că ne confruntăm tot mai des cu diferite cazuri de abandon, prunc-ucideri, dând vina pe slaba economie din lume. Foarte multe mame uită de sacrificiul care l-ar fi făcut acea mamă din pildă, și-și părăsesc copiii la orfelinat, sau mai rău: în tomberoane, în fața blocurilor, în parcuri. Cauza este greu de găsit, dar dacă ar exista și astăzi „judecători” la fel de înțelepți; dacă valorile spiritual-morale ar fi mai bine exprimate datorită propagării religiei printre oameni, aceste oribile cazuri nu ar atinge un procent atât de mare.

Dacă fiecare om ar fi interesat, măcar puțin, de întrebările filosofului Immanuel Kant: Ce pot ști? Ce trebuie să fac? Ce am voie să sper? Ce este omul?, atunci am înțelege că răspunsul lor este de fapt și colacul nostru de salvare din propriile noastre limite, din cercurile vicioase ale vieții contemporane. Însă înțelepciunea nu ne poate reînvia doar pe noi din propria noastră cenușă, dar a făcut-o ani de-a rândul.

Dacă aruncăm o privire retrospectivă asupra Egiptului secolului al XXV-lea înainte de Hristos, într-o lume a civilizației încă tinere, vedem că pe malul Nilului înflorește prima cultură superioară, hieroglifele au fost deja inventate, piramidele din Giseh înălțate de mai bine de 100 de ani. Zeul soarelui, Ra, guvernează cosmosul, faraonii, afacerile lumești. Este momentul în care vizirul Ptahotep, un bărbat de acum bătrân și bolnăvicios, să se prezintă în fața stăpânului său cu popunerea de a-i transmite unui discipol comoara sa de cunoștințe. Faraonul Asoi știe că „nimeni nu s-a născut înțelept” și acceptă.

Astfel ia naștere prima filosofie transmisă în scris. Cele 37 de maxime ale lui Ptahotep din opera sa, *Instrucțiuni*, tratează cinstea, răbdarea, indulgența, politețea. Chiar prima dintre ele

avertizează împotriva aroganței: „Nu fi înfumurat datorită științei tale, dimpotrivă, sfătuiește-te în egală măsură cu cei neștiutori!”. Un gând neconvențional și incomod: îndepărtează-te, rogu-te, de prejudecăți! Cel care deschide cu adevărat ochii și urechile poate învăța de la toți oamenii câte ceva, chiar și de la cei necugetați.

Pentru că și Democrit spunea: „Mulți oameni învățați nu au minte” [3, p.256], însă e fericit omul care, pentru a deveni mai înțelept, trage învățatură din întâmplările altora.

Conform concepției egiptene, nici armonia, nici raporturile ordonate nu se instalează de la sine, ele trebuie tot mereu recucerite. Iar acest demers presupune un efort din partea zeilor și al oamenilor deopotrivă. De-a lungul veacurilor, conceptul Maat devine sinonim cu principiul fundamental al conviețuirii pe pământ. „A face Maat” înseamnă a tinde spre adevăr, dreptate, înțelepciune, ordine, autenticitate, sinceritate. De aceea este important ca erudiți ca Ptahotep să recunoască această valoare, să o transmită și să o răspândească, iar supușii să-i urmeze. Și o vor face, pentru că Maat îi protejează pe cei slabi de cei puternici, garantând, în același timp, solidaritatea și încrederea.

Cu timpul, epicentrul cultural al lumii antice se deplasează din Egipt în Grecia antică și în Asia mică. Începând cu anii 600 înainte de Hristos, acolo apar erudiți care slujesc la altarul sophiei; termenul este sinonim cu înțelepciune și destoinicie. Adepții sophiei nu se consideră înțelepți, ci filosofi, prieteni ai înțelepciunii. Motivul este o problemă care va mai preocupa și alte culturi: poate omul atinge adevărata înțelepciune, nu cumva această reprezintă un atribut divin? Verdictul foarte respectatului Heraclit din Efes sună drastic: „În comparație cu Dumnezeu, chiar și cel mai înțelept dintre oameni este o maimuță” [3, p.260].

„Totul curge” ne învață Heraclit, trasând un arc peste timp, cuprinzând toate esențele: spațiu, timp, melancolie, speranță, calm. Cu această idee se anunță apariția celor trei, probabil cei mai influenți gânditori ai lumii apusene: Socrate, Platon, Aristotel. De la maxima „eu știu că nu știu nimic” [3, p.519] până la geniala parabolă a peșterii, în care existența umană este prezentată drept prizonierat într-o peșteră subterană. Captivii prinși în lanțuri nu-și pot omorî timpul decât privind înainte. Ei nu au cum să se vadă între ei, nu au nici măcar posibilitatea de a-și vedea propriile corpuri. Nu vor cunoaște nicicând soarele și viața exterioară, ci doar umbrele tremurate, reflectate pe un perete de ustensilele duse în apropierea unui foc ce arde, undeva în spatele lor, într-un etaj superior al grotei (Platon „Republica”, cartea VII, „Mitul cavernei”) [vezi: 1, p. 56]. Este posibil deci ca tot ceea ce credem a recunoaște să nu reprezinte decât un fragment infim al întregului, chiar contorsionat într-o himeră grotescă?

Se presupune că omul înțelept are posibilități mai multe și mai mari decât omul simplu, și poate să nu se împiedice de neputințele vieții, ci dimpotrivă să le depășească mai repede și să-i ajute și pe ceilalți să găsească drumul cel bun. Toată viața noastră este o luptă de a o înțelege, de a răspunde la întrebări existențialiste: ce înseamnă viața, moartea? În această luptă pentru a distinge între viață și moarte, cunoașterea exterioară, științifică ne-a ajutat foarte mult. Nu este întâmplător că Freud identifică instinctul nostru cu interiorizarea narcisistă, adică cu suficiența de sine...

A te închide în sine, în egoismul propriu și a te iubi doar pe tine însuși – aceasta înseamnă moarte. Moarte nu în sens metaforic, moral, ci ca nevroza, este o moarte sufletească clinică. Dimpotrivă, a căuta ieșire din tine, din eul tău, și a-ți disciplina voința în funcție de voința celorlalți oameni, să comunici cu cineva, să intri în relație cu el, aceasta înseamnă viață. Viața înseamnă relație. Prin urmare, cu cât omul concentrează în sine mai multe elemente de suficiență de sine, de bogăție materială, sau, de bogăție de înțelepciune, de cunoaștere, cu atât devine mai zgârcit, mai iubitor de argint. Cu cât această bogăție e păstrată mai cu strășnicie pentru sine, în aceeași măsură se îndreaptă, prin urmare, spre moarte. Dimpotrivă, cel sărac, care nu are nimic, este liber. Unui sărac care are numai ce este pe el, chiar dacă se întâmplă să cadă în mâinile tâlharilor, nu-i este frică de nimic, pentru că el nu are de apărut nimic. Este liber. Nu-i este teamă de nimic. Este o situație extremă, dar e folosită ca imagine, ca exemplu de libertate, de lipsă a egoismului.

Aceasta nu înseamnă în mod necesar că cine are înțelepciune, cunoștințe, știință trebuie să le dea uitării pentru a deveni liber! Având măsura libertății, el trebuie să simtă ca ceea ce deține, deține pentru a administra, pentru a folosi, nu pentru a poseda, nu pentru a apăra cu orice preț, și astfel să închidă ușa iubirii, oricărei provocări a iubirii, așa cum este Biserica. Pentru că în tradiția religioasă există această distincție: înțelepciunea lumească este o înțelepciune care urmărește să interpreteze realitatea în sine. Dacă te interesează un obiect material, te întrebi ce mărime are, ce greutate, ce formă, din ce este alcătuit. Și înțelepciunea lumească se termină aici. Însă înțelepciunea bisericii, și nici înțelepciunea filosofică nu se oprește aici. Merge mai departe. Primul pas este să caute cine este cel care a făcut obiectul respective. Dacă priviți un tablou, o pictură, nu veți spune că acel tablou este o pânză în culori, ci veți spune că este un Rembrandt, de exemplu, un Goya, un Van Gogh. Aceasta înseamnă că prin intermediul acestor elemente materiale, vedeți un act creator personal, o persoană - persoana lui Van Gogh, a lui Rembrandt... Când văd o priveliște minunată, un peisaj natural, dacă sunt un om matur voi vedea în acest peisaj o persoană, persoana Creatorului sau, o Persoană care a creat acest peisaj natural pentru a mă chema pe mine la relația cu El. Prin urmare, este o mișcare de dragoste care mi se adresează mie. Aceasta este înțelepciunea evanghelică sau filosofia cea adevărată, cum spun adesea Părinții Bisericii: când poți să distingi pe Creator de creatura, când prin intermediul creaturii ajungi la o relație personală cu Creatorul.

Să fie înțelepciunea atât de strâns legată de divinitate? Să fie acesta un dar făcut de Tatăl ceresc omenirii? Am avut dintotdeauna curiozitatea cunoașterii, de la Eva, până la oamenii de știință moderni. Însă de cunoaștere, omul cugetează... Este uimitor că religia și filosofia își încrucișează căile! Însă limitele rațiunii umane reduc considerabil lumea, uneori chiar sufocând-o cu brațele ei meschine, procedeu asemănător cu cel al omidei: omidei care se târâște pe frunza din tufiș îi pare că atât e lumea cât e frunza pe care stă. Pipăind cu trupu-i frânt, încoace și încolo și negăsind nimic, conchide: „și în afară de frunza mea nu există nimic”. În ipostaza omizii se află orice dogmatic. Însă să nu uităm că omida devine fluture care poate zbura cu aripile filosofiei spre absolut, spre adevăr, spre dumnezeire, spre înțelepciune.

Un mediator eficient între diferite domenii ale culturii, științei și cele ale activității umane s-a dovedit a fi bioetica – știință complexă, care se află la hotarul dintre filosofie, etică, biologie, medicină ș.a. Fondatorul acesteia, Van Potter, definește bioetica drept o îmbinare a cunoștințelor biologice cu valorile spiritual-morale. [vezi: 2, p.43-44]. Bioetica n-a respins potențialul edificator, spiritual al filosofiei și teologiei, din contra, caută să armonizeze postulatele acestora cu imperativele morale ale umanității contemporane. Totodată problemele bioeticii necesită o permanentă analiză teoretico-filosofică. Bioetica, pe de o parte, păstrează funcțiile eticii normative, iar pe de altă parte, concomitent, devine un laborator de creație în care se elaborează noi norme și chiar conduri normative morale, care îmbogățesc conținutul eticii medicale și a deontologiei în cele mai diverse domenii ale activității medicale. [2, p. 44].

Prezentul catalizează actualitatea interconexiunii filosofie-religie-bioetică drept un modulator eficient al civilizației contemporane de a rezolva problemele globale majore. Dat fiind faptul că filosofia și religia pe parcursul istoriei au acumulat un bogat tezaur de înțelepciune, capabil să soluționeze multiple chestiuni stringente, rămâne de realizat realmente și eficace posibilitățile sale prin implicarea bioeticii. Rămâne loc de studii serioase la acest subiect.

În pofida faptului că trăim într-o eră a indiferenței față de spirit, oricare dintre noi poate deveni un „fluture”, trebuie doar să avem încredere, pentru dacă vom cere înțelepciune, ni se va îndeplini dorința, precum spune preceptul biblic „cere și ți se va da”. Ba mai mult, acordând o mai multă atenție lumii noastre interioare, având credință, suficientă gândire, atunci am acționa și mai moral în multe situații la care suntem puși la încercare.

Bibliografie

- 1. Bagdasar N., Bogdan V., Narly C. *Antologie filosofică*, – Chișinău: Ed. Uniunii Scriitorilor, 1996.**

2. **Dicționar de Filosofie și Bioetică.** T.Țârdea, P.Berlinschi, A.Eșanu, D.Nistreanu, V.Ojovanu – Chișinău: *Medicina*, 2004.
3. **Simenschy Theofil.** *Dicționarul înțelepciunii* – Chișinău: Ed. Uniunii Scriitorilor, 1995.
4. **Tugel Hanne.** *Rădăcinile înțelepciunii.* // *Geo* [București]. – 2006. – Octombrie. – P.36-54.
5. **Yannaras Christos.** *Biserica și filosofii.* // www.crestinortodox.ro/interviuri/70508-christos-yannaras-biserica-si-filosofii/ (accesat: 10 martie 2009)